

erit accidentalis; ideoque non nova substantia fiet, quod falsum est.

Pariter nec forma substantiae corporeae est substantia, sed est pars substantiae: quod ex eo probatur quia nequit ex se subsistere; id autem ex eo liquet quod unumquodque ita se habet ad esse sicut se habet ad operationem, cuius ergo nulla operatio est independens a materia, eius quoque esse non est independens a materia, h. e. esse nequit separatum a materia; talis autem est forma quaevis corpora: ergo.

Haec proinde forma, quae habet operationes omnes dependentes a materia ideoque et esse, pendet quoque ab ipsa in fieri, h. e. fit dependenter ab ea, sive educitur de eius potentia: ad quem effectum sufficit vis agentium naturalium.

Diximus hoc argumentum esse unicum penes veteres, licet quaedam alia indicia plus minus sibi probabiliora ipsis addere solerent, et licet illud uon uno modo proponeant. Cf. Card. Toletum in Physic. L. I. cc. 7, 9, 10, et Suarez M. D. XIII et XV, in qua conatur quoque idem demonstrare ex eo quod tenendum sit animam humanam esse formam corporis: quod quidem argumentum haud valere ad demonstrandum corpora omnia constare duplice elemento distincto materia prima et forma peripatetica demonstrabitur suo loco in Anthropologia. Ceterum huiusmodi argumentum recens est, atque supponit materiam mutari substantialiter, cum hominem ea incipit constituere, vel desinit; ideoque supponit mutationem substantialem, in qua sita est vis argumenti allati.

THESES XIX^a

I Sententia peripatetica spectata secundum conceptum confusum vera est; II vereque admitti debet certa materia prima, et forma constitutiva substantiae, quae multiplex distinguenda est.

DEMONSTRATIO I. PARTIS. Systematis huius spectari potest tum conceptus confusus, tum conceptus distinctus. Con-

ceptus confusus hic est: posse distingui in corporibus aliquid ut determinabile, aliquid ut determinans, illud materiam esse, hoc formam: materiam, quo corpora constant, constituere posse diversas naturas, quarum singulae sint quaedam determinatae substantiae: esse proinde materiam in potentia ad naturas corporeas, seu determinatas substantias constituendas; posse vires naturales transmutare materiam ab una natura ad aliam, seu posse indire materiae diversas formas, quae in ipsa materia iam potentialiter praesistunt: formam educi de potentia materiae, formam vere non fieri, sed fieri compositum, seu totum; materiam nec de potentia Dei posse esse sine aliqua forma, h. e. esse non posse, quin sit aliqua natura vel simplex, vel composita. Hic est conceptus confusus.

Conceptus distinctus est praeter haec materiam et formam esse duas res realiter distinctas, realesque partes substantiae: neutram idecirco ex his partibus esse substantiam in ratione substantiae completam, sed ex utraque primo fieri substantiam: formam, quae est res praestantior materia, et ab ea realiter distincta, produci de novo ab agentibus naturalibus, nec tamen creari, sed educi e potentia materiae: ipsamque vere non fieri, sed fieri totum: materiam, quae est altera res, esse puram potentiam, et habere esse substantiale a forma: formam per se esse simplicem, sed per accidens, eo quod materiae unitur, fieri formaliter extensem: materiam vicissim esse extensem propter formam, quia per se materia non est quantum.

Iam vero conceptus prior verissimus est; ipsa enim transmutatio naturarum corporearum ab una in aliam persuadet illa omnia, quae eo conceptu continentur, ut levissima analysi constare potest: a qua proinde instituenda abstinemus. Verum hic conceptus communis est cuique systemati, quod excogitatum sit circa constitutionem corporum; cuicumque enim systemati commune est argumentum illud, quo utuntur Peripatetici, si habeatur ratio eius, quod vere demonstrat. Imo quaedam ut *formam educi de potentia materiae, formam non fieri sed compositum*, dicuntur quidem etiam

a Peripateticis, ita suadente lumine rationis; at in eorum systemate nequeunt vere defendi, bene quidem in aliis, ut videbimus. Conceptus autem distinctus est proprius systematis Peripatetici; eo enim specifico continetur, et ab aliis secernitur.

Si agatur ergo tantum de priore conceptu confuso, nulla dissensio est, aut quaestio inter philosophos; sed omnis dissensus incipit, cum singuli philosophi propria promunt, seu cum distincta et propria ratio systematis consideratur.

DEMONSTRATIO II. PARTIS. Ut quod certi est in hoc systemate, et in ceteris quoque admittendum declaretur magis, advertimus admittendam etiam esse certam materiam primam, eamque proprio sensu acceptam, atque formam constitutivam substantiae, non secus ac censuerit Philosophus.

Accedamus ad primum. Manifestum est duplicum esse diversamque mutationem, quam res materiales subeunt. Alia est enim mutatio, qua natura praecedens desinit, et nova incipit; alia, qua eadem natura manens contingentibus afficitur sibi succendentibus modificationibus. Sane cum oxygenio combinatur hydrogenium, ea mutatio habet locum, qua nova fit natura, h. e. aqua; existit enim principium intrinsecum permanens novorum phaenomenorum, actionum ac passionum, deficientibus prioribus principiis: si vero aqua calefiat, vel frigefiat, vel congeletur, mutationes eae contingunt, cuius subiectum est semper aqua, natura scilicet eadem manet, quae contingentibus mutationibus subest. Duplex est igitur mutatio, alia accidentalis, alia qua naturae mutantur; quae mutatio, retento usitato vocabulo, dici potest *substantialis*, quatenus omnis natura est substantia quaedam, et cum nova natura fit, fit nova substantia composita.

Iam vero omnis mutatio fit in subiecto, et quod mutatione fit, fit ex aliquo subiecto; subiectum autem mutationum ex quo aliquid fit, est materia. Cum ergo sit duplex mutatio, distinguenda est primum materia, ex qua fiunt naturae, tum materia ex qua fiunt modificationes accidentales. Discriben porro est inter eas. Nam haec altera sunt ipsae

naturae iam constitutae, h. e. corpora, illa est id, e quo naturae corporeae seu corpora constituuntur. Id vero ex quo corpora fiunt, non est corpus; discriben est ergo, illudque essentiale inter utramque materiam. Porro ea materia, e qua naturae fiunt, praesupponit alteri, nullamque aliam ipsa praesupponit; iure ergo appellatur materia prima.

Ut rem declaremus, si ponas corpora coalescere ex elementis simplicibus (quod volumus modo accipi tantum ut hypothesim), singula profecto differunt a toto composito, differuntque secundum essentiam; iis autem simul apte combinatis existit principium intrinsecum actionum et passionum, quod subiectum esse potest plurium mutationum accidentalium.

Cum subiectum mutationum naturarum dicitur materia prima, haec proprio sensu accipitur. Nam 1° id ex quo corporeae naturae fiunt est vera materia, atque ante eam nulla est alia materia ex qua ipsa fiat. 2° Sensus proprius huius termini complexi *materia prima* ille est, quem veteres eidem supponebant, cum de hac materia loquerentur. Atqui veteres intelligebant nomine materiae υλης subiectum illud ex quo naturae istae visibles, naturae corporeae, corpora scilicet fierent, quod proinde aliud est ab eo subiecto quod alterationibus tantummodo, seu mutationibus accidentalibus subest. « Dico enim υλην primum subiectum singulis, ex quo inexsistente fit aliquid non per accidens, et si quid corruptitur in hoc ultimum desinit » (1 Physic. c. 9). Sane a) eius existentiam demonstrabant eo quod mutationes contingunt, pro quibus idcirco postulatur subiectum, ac mutationes των οὐσιῶν, seu, ut dici solet, substantiales: atqui hae mutationes, quae vocantur substantiales, non sunt reapse ipsis veteribus nisi mutationes naturarum. Etenim cognoscuntur ex experientia: atqui experientia non docet nisi huiusmodi mutationibus constitui nova principia actionum et passionum, sive phaenomenorum (cf. quae dicemus Th. seq. p. I): principium autem huiusmodi est reapse natura: ergo veteres cum mutationem substantiale dicerent, illud reapse cogitabant quod clarius nos dicimus mutationem na-

turae. b) Non ea erat sententia veterum, ut quaecumque substantia materialis existit, ex ea materia fieret; nam, ut vidimus, Plato materiam censuit esse substantiam, idque Aristoteles de eadem affirmavit comparata cum forma: sed sententia erat substantias sensibiles, corpora scilicet ex ipsa fieri; quod vero fit praesupposita iam substantia, est natura: mutatio ergo substantialis non est nisi mutatio naturarum. Nec cum Aristoteles negat substantiam componi ex substantiis actu existentibus, huic interpretationi adversatur; nomine enim substantiae intelligit id quod nos dicimus suppositum, vel hypostasim; docet proinde partes in toto esse substantias sive hypostases in potentia, divisione vero fieri actu substantias seu hypostases (M. VII. 16). Quis autem neget manum hominis esse veram substantiam tum cum inest homini (cf. M. VIII. 1)? Idem est sensus, cum negat Philosophus materiam esse *quid τὸς τι, hoc aliquid*, non est scilicet quod nos dicimus *suppositum* (cf. Categor. c. 3. n. 16), cuiusmodi est totum, seu quod ex materia et forma subsistit, quia materia per se spectata, prout distinguitur a forma, est aliquid adhuc indeterminatum, et pars totius.

Diximus sententiam veterum non fuisse ut quaeviis substantia, sed ut substantiae sensibiles, quae sub sensu cadunt, ex materia fierent; prae oculis scilicet habuisse veteres eas substantias quas experimur. Huic affirmationi argumento esse debet id quod Philosophus docet De Gener. et corrup. L. I. c. 4. ubi data opera discriminem statuit inter γενεσιν generationem, et ἀλλοιωσιν alterationem. «*Αλλοιωτις* est cum manente subiecto sensibili (*ὑπομενοντος του ὑποκειμενου αἰσθητου ὄντος*) transmutatio fit in passionibus eius trans-eundo sive ad contrarias, sive ad medias: quemadmodum corpus convalescit, et rursus aegrotat, manens quidem idem, et aes tum rotundum fit, tum angulare, idem manens. Quando autem totum transmutatur, non manente aliquo sensibili tanquam subiecto eodem (*μη ὑπομενοντος αἰσθητου τινος ως ὑποκειμενου του αὐτου*), sed quemadmodum ex aqua aer, et ex toto aere aqua fit, generatio est huius et illius corruptio: maxime vero si transmutatio fiat ex subiecto non

sensibili in sensibile sive tactu, sive quovis alio sensu, ut quando aqua fit ex aere, aut corruptitur in aerem; aer enim haud absurde dicitur insensibilis (transmutatio nimurum ex insensibili in sensibile est maxime generatio, et ex sensibili in insensibile maxime corruptio). » Igitur terminus generationis est substantia, generatio autem habetur, cum nova sensibilis substantia existit: ergo substantiae, quas generari et corrupti veteres dicebant, sunt *τα ὑποκειμενα αἰσθητα*: haec autem reapse non sunt nisi naturae singulae corporum: non ergo excluditur existentia alicuius substantiae, ex qua subiecta sensibilia fiant.

Ergo materia prima proprio sensu accipitur, cum dicitur subiectum transmutationum naturalium, subiectum ex quo fiunt naturae corporeae: cum igitur huiusmodi materia certe existat; admittenda est materia prima proprio sensu accepta.

Quoad secundum. Forma est id quo aliiquid indifferens determinatur ad certam speciem vel gradum perfectionis. Forma constitutiva substantiae est id quod est intrinsecum substantiae, et quadam ratione ab alio elemento distinctum, et est ratio cur talis natura sit. Dico *quadam ratione ab alio elemento distinctum*; ubi enim nulla est distinctio, sed tantum ens simplex, ibi proprie non est forma, saltem ea quae relative dicitur, nempe ad materiam. Forma constitutiva substantiae vocatur *substantialis*; verum cavenda est aequivocatio in hac appellatione. Potest enim ita accipi, ut significetur quid sit ipsa forma, vel ut significetur terminus ad quem est ordinata. Primo modo significaretur formam esse substantiam, alio modo formam esse constitutivam substantiae. Iam vero cum universum forma substantialis appellatur, non primum intelligitur, sed alterum; nam et formae substantiales nominantur a Peripateticis, quae iuxta ipsos non sunt substantiae, ut formae omnes corporum non viventium.

Ut notio formae distinctior habeatur, distinguenda est in primis duplex unio quae inter entia intercedere potest, quoad vim et operationem. Prior est cum substantiae plu-

res, seu plures vires distinctae subsistunt, et solum in termino vel exercitio combinantur, cuiusmodi est unio trahentium navim, vel unio causae principalis et instrumentalis: haec est unio quae appellatur simpliciter *dynamica*. Altera unio est cum plures substantiae, vel vires se mutuo ita complent, ut ex eis se invicem modificantibus, atque ita proprium modum agendi amittentibus quem haberent si seorsim exsisterent, aut exsistere possent, fiat una nova vis, unumque permanens principium novarum operationum specie distinctum a singulis elementis. Haec porro est unio physica et substantialis; quia fit nova substantia composita, nova natura (cf. Th. XVI). Ista autem rursus duplex distingueda est. Nam cum quaedam uniuntur ad aliquod unum constituendum, potest esse unio tum coordinatorum, tum subordinatorum. Unio coordinatorum habetur, cum ea quae uniuntur se mutuo ex aequo perficiunt, ut oxygenium et hydrogenium in constitutione aquae. Unio subordinatorum habetur, cum ea quae uniuntur inter se pertinent ad diversum ordinem, unumque se habet potius ut perfectibile, alterum potius ut perficiens, elevans aliud ad participationem perfectionis sua, et sic speciem totius determinans: talis est unio animae et corporis. Tandem haec altera potest rursus duplex. Terminus enim unionis potest esse talis ut per eam exsistat principium completem actus immanentis, cuiusmodi est unio animae sensitivae cum corpore; vel ut exsistat principium completum actus qui sit transiens, vel imperfecto modo et analogico tantum immannens, qualis est unio, si vere est, inter plantam eiusque animam: sed de hac postrema divisione in Anthropologia loquendum.

Iam vero cum unio obtinet coordinatorum, *forma* propria non est nisi ipse certus ordo et dispositio partium; nulla enim pars vindicare sibi potest prae alia dignitatem formae: cum ex aequo invicem se perficiant, et perficiantur. Huiusmodi forma, etsi realiter non distincta ab eo quod informatur, esset adhuc tamen quadam ratione distincta: scilicet distincta realiter inadaequata a singulis unitis, quorum nul-

lum est ille certus ordo, et distincta ab omnibus, a quibus manentibus separari potest. In unione vero subordinatorum pars perficiens et determinans speciem est vere forma alterius quod prae illa dicitur materia. Alterutra forma sive coordinatorum in ipso ordine sita, sive subordinatorum, quae sit realitas perficiens aliam, speciemque determinans, admittenda est. Est enim in singulis corporibus certa natura, et ratio intrinseca eius, quae dicitur forma.

Ut vero forma proprio sensu dicatur *substantialis*, eo scilicet sensu quod est constitutiva naturae corporeae, quae, cum forma quadam costituitur, est semper substantia composita, opus non est ipsam formam realiter distinguere a materia, licet quaedam forma substantialis, nempe in viventibus, ita se habeat. Etenim, ut de materia arguebamus, ille habendus est proprius conceptus huius formae, qui penes Philosophum occurrit: atqui 1° nusquam Philosophus docet materiam et formam, qua corpora constituuntur, esse duas res realiter inter se distinctas, quamvis earum rationes distinguat: imo, ut vidimus, docet eandem rem esse materiam formam et totum secundum quod alio et alio modo accipitur. 2° Perpendatur argumentum, quo Philosophus probat formam non fieri; quia scilicet si fieret, fieri deberet ex aliqua materia, quidquid enim fit, fit ex materia, et sic ipsa quoque constaret materia et forma, et ita porro sine fine. In quo argumento fieri *ex materia* est fieri ex materia qua intrinsece cennstituatur, quemadmodum sphaera ex aere. Iam vero hoc argumentum nullum sensum fundit, si forma est res distincta realiter a materia. Cur enim, si haec realitas fit, debet constare materia? E contrario planissimus est sensus, si forma sit realis modus quo materia componatur ad naturam constituendam. Haec enim forma constat intrinsece materia. Ex quibus liquet non ideo tantum negare Philosophum formas fieri, quia non sunt aliqua res praeter materiam. Neque idcirco ponitur latitatio, ut aiunt, formarum. Ut enim formae latitare dicantur, oportet ut actu sint, quamvis non se prodant: nam si dicantur esse tantum in potentia, haec est sententia Philosophi, omniumque Pe-